

ZEMPLÉN EURÓRÉGIÓ

PROGRAMTERVEZET

Készítette:

Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és a

Királyhelmeci Regionális Fejlesztési Ügynökség

Királyhelmec – Sátoraljaújhely
2004. március

ZEMPLÉN EURÓRÉGIÓ PROGRAMTERVEZET

1. A szükséglet bemutatása

A határon túli régiók együttműködése - főleg a közép- és kelet-európai országok között -, szerves része annak az európai törekvésnek, amely megfogalmazódott az Európai Nemzetközi Regionális Egyezmény keretében. Az együttműködésnek Kelet-Szlovákia és Észak-Magyarország esetében a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok és kooperációs együttműködés fejlesztésén kívül még különös politikai jelentősége is van, éspedig e térség geopolitikai biztonsága és stabilitása szempontjából.

A határon túli együttműködés az egyedüli módszer a közös problémák hatékony megoldására, mivel a külföldi tőke távol tartja magát a térségtől és az adott helyzetben mozgósítani kell minden tartalékot, hogy a létező szociális feszültségek enyhüljenek. **A térségben élőknek a határookra és a nemzeti hovatartozásra való tekintet nélkül kell megoldaniuk a problémákat, újraéleszteni és kihasználni a létező termelőkapacitásokat és bekapcsolni a térséget a nemzetközi kereskedelmi vérkeringésbe.** Közös, határmenti összefogással ez gyorsabban és hatékonyabban valósítható meg. Ehhez viszont szükséges, hogy részleteiben ismerjük a jelen állapotot és a kínálkozó lehetőségeket. Különösképpen fontos, hogy **létrejöjjön a határmenti kistérségek közti rendszeres információcsere és a fejlesztéssel foglalkozó szakemberek találkozási tapasztalatcsere céljából.** Az eddigi határmenti kezdeményezések azt mutatják, hogy az ilyen együttműködés nem csak hasznos és lehetséges, de kimondottan szükséges is ahhoz, hogy érvényesüljenek az itt élő lakosok jogos érdekei és azok a szempontok, amelyek a régió – és azon belül a kistérségek –, fejlesztésénél fontos szerepet tölthetnek be a Szlovákia-Ukrajna-Magyarország hármashatármenti háromszögben.

A határmenti területeken a tervezéskor **számos speciális kérdéskörrel kell számolni**, miután saját országuk gazdasági központjaitól többnyire távol vannak, míg a másik irányba a határ éles választóvonalként jelentkezik, amely mentén **történelmi, kulturális, szociális és fizikai eltérések széles skálája** alakult ki.

A határterületek általános örökségének lehet tekinteni a következőket:

- az államokban élők többnyire elszigeteltek és sok döntésből kimaradnak;
- a kereskedelmi központjaik a hátszágtól el vannak zárva;
- az infrastrukturális hálózat végén helyezkednek el;
- többnyire a természeti erőforrásokban szegények, különösen a külső határterületeken;
- a határoknál lévő eltérő kommunikációs, kulturális és szociális helyzet hátráltatja a kereskedelmi kapcsolatokat.

A határterületeket már nemcsak a **határ fizikai lebontása** érinti, hanem azzal egyidejűleg az **áruforgalom folytonos liberalizációja**, a **szolgáltatások** áramlásának fokozatos szabaddá tétele, valamint a **termelési tényezők** néhol szabad, máshol még korlátozott mértékű **áramlása**.

Az áruk forgalmának és áramlásának szabályait sem regionális, sem kistérségi szinten nem lehet befolyásolni, mivel ezek a szabályok államközi szerződések keretein belül kerülnek meghatározásra. Az Európai Unióval kötött társulási szerződés egyébként célul tűzte ki az áruforgalom fokozatos liberalizációját, ami a vámhatárok lebontását, kvóták, kontingensek eltörlését foglalja magába. Ha a termékek szabad áramlása biztosított, akkor az egyes árucikkek másik országban jelentkező kompetitív és komparatív versenyelőnye a külkereskedelem mozgatórugója. A vámhatárok teljes lebontása, a gazdasági unió létrejötte a „távolságok mérséklése által” új kihívásokat és lehetőségeket támaszt majd a határ mentén található kis- és középvállalkozások számára, amely az **árucsere serkentéséhez vezethet**.

A kishatárforgalmat ma is **mindkét oldalról erős áruforgalom** jellemzi, amely bizonyos esetekben csak akkor jár igazi előnnyel, ha a vásárlást összekötik egyéb szolgáltatások igénybevételével, kirándulással, rokonlátogatással vagy egyéb kulturális-szabadidős programmal. E kérdéskört is államközi egyezmények szabályozzák.

A határmenti területeket kiemelten érintik a pénzügyi, banki, szállítmányozási, fuvarozási szokások feltételei. **A szolgáltatások terén a magyar oldalon figyelhető**

meg kompetitív előny. A bevásárló turizmus jelentősége az, hogy plusz keresletet támaszt a határmenti régiókban, amely kereskedelmi központok, piacok, üzletházak kialakítását eredményezi.

A termelési tényezők áramlásának első vizsgált eleme a **munkaerő mobilitása**. Egy térség termelési potenciálja függ a **termelékenységétől, melyet befolyásol a munkaerő képzettsége és szerkezeti összetétele**. A munkaerő-áramlás kétféleképpen érint egy térséget:

- egyrészt a térségen belüli munkaerő-áramlás, ami helyi foglalkoztatási centrumok kialakításával jár;
- másrészt a térségek közötti munkaerő-vándorlás.

Az első esetben ingázásról, a második esetben migrációról beszélhetünk, mivel ehhez többnyire kapcsolódik a lakóhely térbeli áthelyezése is.

A **határon túli migrációt** korlátozza a lakóhelyhez való kötődésen túl a nemzetek közötti társadalmi, kulturális eltérés és a nemzetek közötti megállapodások, valamint a szakmák kölcsönös elismerése.

Az adott határmenti térségben a megélhetési költségek és az ezzel együtt mozgó munkabérek közti eltérések számos feszültséget okoznak.

Ma már a jogszabályok lehetővé teszik a **tőke szabad áramlását**. A fizikai tőke (gyárak, berendezések, raktárkészletek) áramlása egyes gyárak, gyártóegységek egyik térségből a másikba való áttelepedését jelenti, míg a pénztőke (részvény, kötvény, pénz) áramlásának a termelésbővítéseket tekintjük.

A régióknak módjuk és lehetőségük van ezen áramlások befolyásolására, ösztönzésére, melynek példaként a külföldi beruházásokat befolyásoló szempontok közül a legjelentősebbeket kiemelhetjük:

- a makrogazdasági szabályozások,
- az infrastruktúra minősége,
- az általános ipari adottságok,
- a piacra jutás feltételei,

- az engedélyezési adminisztráció hatékonysága.

Egy régió gazdasági, társadalmi fejlettsége befolyásolja az ott termelő iparágak összetételét. A fejlettebb területeken az innovatív, magas K+F potenciállal rendelkező iparágak telepednek meg, míg a kevésbé fejlett területekre a munkaerő igényes, kisebb tőkeszükségletet igénylő iparágak megtelepedése a jellemző. Ennek megfelelően óvatosan párhuzamot vonhatunk az adott térségek és az ott megtelepedett iparágak innovatív foka és az általuk gyártott termékek életciklusa között. **A határmentiség minden előnyét kihasználva a beruházás-ösztönzési akciók során arra kell tehát törekedni, hogy a letelepedő iparágak a technikai haladást és az innovációk terjedését szolgálják a térségben.**

2. Fejlesztéspolitikai keretek

1980. május 21-én az **Európa Tanács madridi miniszteri értekezletén** keretmegállapodást írtak alá a **határokon átnyúló együttműködések decentralizálásáról**. Ezen megállapodás szerint a konvenciót elfogadó országok helyi és területi kormányzatai jogosultak a nemzetközi kapcsolatok önálló felvételére és alakítására, s ez az adott közösségek belső területi politikájának természetes meghosszabbításaként kezelendő.

1988. júliusában kezdte meg működését az EK Bizottság által létrehozott **Üzleti Kooperációs Hálózat** (Business Cooperation Network; BC-NET). A közösség egész területét behálózó, tanácsadókból álló és számítógépes összeköttetésen alapuló szervezet, a kisvállalatok határokon túlnyúló kooperációs kapcsolatai fejlesztéséhez nyújt kiterjedt információszolgáltatást. A BC-NET magyar csatlakozási pontját az ITD Hungary üzemelteti.

Az **Európai Unió 1991.** december 16-án aláírta a **Társulási Szerződést Csehszlovákiával, Lengyelországgal, Magyarországgal**, majd **1993.** február 1-jén **Romániával**. A térségből Ukrajnával **1994-ben kereskedelmi és együttműködési megállapodást** kötött, amelyben kifejezte készségét, hogy 1998-ban tárgyalásokat kezd a szabadkereskedelmi megállapodás megkötéséről.

Az EU társulási szerződések megkötése után a **Visegrádi Csoport országai 1992.** december 21-én, Krakkóban egymással is részleges szabadkereskedelmi

megállapodást kötöttek (CEFTA). Ezzel a Kárpátok Eurorégió három érintett országa között már megindult a szabadkereskedelem térnyerése.

Regionális szinten mindezt tovább erősítette az **1993-ban a Kárpáti Kamarák Együttműködéséről** megkötött szerződés (tagjai: Rzeszów, Ungvár, Rijeka, Lemberg, Arad, Miskolc, Nagymihály és Kassa városok Kereskedelmi és Iparkamarái), majd a Magyar-Szlovák Kereskedelmi és Fizetési Megállapodás.

Az **1994-es** évben alakult meg és működik PHARE támogatással a Kárpátok Eurorégióon belül, Sátoraljaújhely központtal a **Kárpátok Határmenti Gazdaságfejlesztési Szövetség** (KHGSZ) azzal a törekvéssel, hogy a szlovák-ukrán-magyar hármashatár mentén a külgazdasági együttműködést vállalkozási szinten előmozdítsa.

1995-ben a Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány (ZRVA) megbízásából készült el a hármashatármenti gazdasági együttműködés fejlesztéséről, vállalkozási övezet kialakításáról szóló kutatási zárójelentés.

Zemplén Régió sárospataki és sátoraljaújhelyi statisztikai vonzaskörzeteinek 52 önkormányzata – a Zempléni RVA kezdeményezésére – gazdaságfejlesztési övezeti programot fogadott el és kijelölési javaslatot készített **1997. februárjában**, melynek címe: „**A Zempléni Vállalkozási Övezet Gazdaságfejlesztési Programja**”.

A kijelölési javaslat és a program alapján – a B-A-Z. Megyei Területfejlesztési Tanács támogatásával - a Magyar Kormány **53/1998. (III.27.) rendeletével** a térséget **Vállalkozási Övezetté** nyilvánította. Ez igen jelentős lépés, mind a gazdasági fejlesztések, mind a határmenti gazdasági kapcsolatok vonatkozásában, hiszen a Vállalkozási Övezet kategória ma hazánkban a legkedvezőbb támogatási feltételekkel várja a potenciális befektetőket, vállalkozókat.

A gazdaságfejlesztési program realizálódásaként a **18/1998. (VI.25.) KTM rendelet 2. számú melléklete szerint** elemzésekre, stratégiai, valamint operatív programalkotásra került sor térségi aktorok bevonásával, majd a B-A-Z. Megyei Területfejlesztési Tanács döntése alapján 2000-ben a Zempléni RVA munkájának eredményeként elkészült a **Zempléni Vállalkozási Övezet területfejlesztési**

programja, mely épít a hármass határmentiségéből adódó előnyök kihasználására is.

A ZVÖ említett területfejlesztési programja szorosan illeszkedik Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Konceptiójához, amely 1999-ben a fejlesztés egyik fő irányaként jelölte meg a határmenti kapcsolatok fejlesztését.

A közös piaci eszme a határokon átívelő kapcsolatok fejlesztésére nagy hangsúlyt fektet, mert a nemzetközileg vegyes lakosságú, történelmi, kulturális, vagy gazdasági rokon vonásokat mutató tájegységek erőforrásainak együttes felhasználása a közösségi politika preferált területe. A regionalizmus kibontakozását bizonyos keretek között maga az EU kezdeményezte az INTERREG és az ún. RECITE (A régiók és városok Európája) programokkal.

A regionalizmussal kapcsolatos stratégiai elvek:

- **Szubszidiaritás elve:** a döntések a problémák felmerülésének szintjén szülessenek, a központi kormányzat csak támogatást nyújt a döntéshozatalhoz.
- **Partnerség elve:** a döntések a lehető legszélesebb érdekegyeztetés alapján szülessenek, a közképviselő csak a szereplője a folyamatnak.
- **Programozás elve:** egyedi beruházási projektek helyett fejlesztési programokat kell finanszírozni, amelyek – megvalósíthatósági vizsgálatok alapján – a célokat, stratégiát, szervezetet és a forrásokat is meghatározzák.
- **Addíció elve:** a finanszírozás általában nem állami eszközökből történik, az állam csak kiegészíti a megvalósítás forrásait.
- **Koncentráció elve:** az eszközök összpontosítása a legnagyobb elérhető eredményt ígérő területekre és tevékenységekre.

Az együttműködési övezet alapelvei:

- **Az egyenrangúság elve,** vagyis a három ország szomszédos határmenti területeinek együttműködésében a tökéletes kiegyenlítésre, egyenértékűségre kell törekedni, egyik fél sem kényszerítheti rá akarátát a másikra.

- **Kölcsönös előnyök elve:** olyan fejlesztési, együttműködési programok kialakítását tűzzük ki célul, melyek mindhárom terület fejlődését előnyösen befolyásolják.
- **A koordináció elve:** a fejlesztési programokat összehangoltan dolgozzuk ki és valósítjuk meg.
- **A gazdaságfejlesztési érdekek előtérbe helyezése:** a korlátoltan rendelkezésre álló erőforrásokat a gazdasági fejlődés feltételeinek tényleges megteremtéséhez, javításához használjuk fel.
- **A termelési-üzleti integráció elve:** a három országrész üzleti, gazdaságfejlesztési szereplőinek együttműködése váljék napi gyakorlattá, az ilyen irányú kezdeményezések kapjanak preferenciát.
- **A békés egymás mellett élés elve:** a szomszédos népek bizonyíthassák jószándékukat, a nemzetiségek legyenek hasznos tagjai az államalkotó nemzetnek.

3. A célok bemutatása

A határmenti gazdasági együttműködés fejlesztésének stratégiai céljai a következők:

- az együttműködés gazdasági alapjainak erősítése, versenyképes árualapok mennyiségének növelése (vállalkozói infrastruktúra fejlesztése),
- a gazdasági együttműködés fizikai feltételrendszerének összehangolt javítása,
- az együttműködő határmenti térségek tökevonzási képességének javítása,
- a határmenti együttműködés informatikai és marketing szempontú fejlesztése

révén a térség gazdasági-társadalmi kohéziójának erősítése, az életminőség javítása és a polgárosodás folyamatának segítése.

Hangsúlyoznunk kell annak fontosságát, hogy e célkitűzéseket megvalósító határmenti gazdasági együttműködés fejlesztése során csak olyan projektek, beruházások élvezhessenek prioritást, támogatást az együttműködési program támogatói részéről, melyek az Európai Unió követelményeivel konformak, mind a

minőségbiztosítás, mind a környezetvédelem szempontjából. Kiemelten kezelendő, hogy az előállított termékek nem csak a határmenti együttműködésben, de az Európai Unió piacain is versenyképesek kell, hogy legyenek. Ez azért fontos, mert a fejlesztési program célja nem lehet csak a túlélés, a megélés, a fejlődés kell, hogy mozgatórugó legyen.

A stratégiai célokhoz illeszkedő konkrét fejlesztési prioritások közé tartozik a **kis- és középvállalkozások fejlesztése**, amely nélkül elképzelhetetlen a versenyképes árualapok mennyiségének növelése. A **határmenti KKV-k versenyképességének növelése** szempontjából kitűzött cél a **vállalkozások innováció képességének erősítése**, valamint a **termékek és szolgáltatások piacra jutásának segítése**.

Szinte egyöntetűen vallja mindenki, hogy a gazdasági és egyéb együttműködés fejlesztésének már a kezdeti stádiumában a legfontosabb teendő a **határátjárhatósági feltételek, az átjárhatósági infrastruktúra biztosítása**. Ez alapcélként jelentkezik, hiszen feltétele a logisztikai (szállítmányozási) tevékenység fejlesztésének.

A nemzetközi kereskedelemben a fejlett logisztikai tevékenység mellett igen fontos az országok közötti devizakímélő árucseré-forgalom megvalósulása, amely igényli az üzleti-pénzügyi kooperáció megerősítését.

A szlovák-magyar zempléni határmenti térség együttműködésének legfontosabb gazdasági célja a régiók tőkevonzási képességének javítása, amelynek legfontosabb eszköze a **vállalkozási övezetek kialakítása**. Az ilyen övezeteken belül működő ipari parkok, vagy a határmenti területeken ipari és kereskedelmi célokra létrehozott logisztikai központok, inkubátorházak nagyban fokoznák a térség exportképességét, hozzájárulnának a külföldi és nemzeti tőke- és technológia transzfer megvalósításához, valamint a régió belüli munkanélküliség csökkentésével és az életszínvonal javításával a depressziós, hátrányos helyzetű kistérségek revitalizációjához.

A fejlesztéshez nélkülözhetetlen egy **regionális vállalkozói információs adatbázis** kialakítása, amelynek célja, a régió vállalkozásainak naprakész nyilvántartása és a vállalkozásokról gyűjtött információ hatékony feldolgozásának lehetővé tétele. Az

együttműködés keretein belüli megvalósításhoz szükséges az együttműködés informatikai adatcsere rendszerének és regionális marketingjének fejlesztése is.

A hármashatármenti régiók üzleti környezetének elemzése alapján megállapítható, hogy mindhárom ország külkereskedelmi forgalmában kimutathatók a szomszédokkal folytatott áruforgalomban azon sajátosságok, melyek a térség komplementer jellegéből, jelenlegi gazdasági helyzetéből, ipari-agrár szerkezetéből eredeztethetők. Az együttműködő térségek regionális gazdasági, statisztikai adatai már ma is a makrogazdasági szintű kapcsolatoknál intenzívebb együttműködést mutatnak, így tehát megvan az alapja az együttműködés szorosabbra fűzésének, fejlesztésének.

4. Javasolt intézkedések

A fejlesztési prioritás keretében megfogalmazott különös célok elérése érdekében az alábbi intézkedések kerültek megfogalmazásra:

4/1. Határon átnyúló gazdasági kapcsolatok fejlesztése

4/1.1 A határmenti együttműködés szervezeti centrumainak erősítése

Az intézkedés célja az együttműködés szervezeti kereteinek (Kárpátok Határmenti Gazdaságfejlesztési Szövetség, Zemplén Eurorégió) fejlesztése, megerősítése, és az együttműködés programszintű céljainak (Hármashatármenti Gazdaságfejlesztési Program) felülvizsgálata, aktualizálása.

4/1.2 A határmenti vállalkozásfejlesztési együttműködés továbbfejlesztése

Cél a zempléni interregionális gazdaságfejlesztési és oktatási központok, ipari parkok, inkubátorház fejlesztések megvalósítása (Sátoraljaújhely ZRVA, Királyhelmece RRA, Ungvár VK), a már létező közép és felsőfokú oktatási együttműködési programok fejlesztése, kiszélesítése (egyetemi, középiskolai, felnőtt, vállalkozói és alapképzésben).

4/1.3 A határmenti térségek marketingtevékenységének elindítása

Az intézkedés keretei között valósul meg a határmenti térségek összehangolt, egymást erősítő régiómarketing tevékenysége (befektetésösztönzés, idegenforgalom), ezzel fokozva a befektetőkért folyó harc esélyeit.

4.2. Közös infrastrukturális és környezetvédelmi fejlesztések megvalósítása

4/2.1 A határ átjárhatóságának javítása

Cél a határátkelők fejlesztése, az Európai Unió határok megszűnéséig az átjárhatóság fizikai feltételrendszerének kialakítása (utak, vasút, vízi- és légi közlekedés).

4/2.2 A határon átnyúló környezet- és természetvédelmi együttműködések fejlesztése

A környezetvédelmi feladatok a határon átnyúló tájegységekben (Hegyköz, Bodrogeköz) csak az együttműködés keretében végezhető hatékonyan. Az intézkedés a közös táj- és természetvédelmi területek fejlesztését (Zempléni Tájvédelmi Körzet), a környezetvédelmi problémák elleni közös fellépést, az ár- és belvízvédelem (Tisza, Bodrog) fokozását célozza.

4/3. A határmenti települések közötti kulturális és cserekapcsolatok fejlesztése

4/3.1 A településközi együttműködés fokozása

Cél a már meglévő önkormányzati, települési, kulturális együttműködések összehangolása, szervezetté tétele, fejlesztése, a településszövetségek (ZTSZ, Bodrogeközi), testvérvárosi kapcsolatok, közös fejlesztési programok (Nagy-Milic Naturpark, stb.) erősítése.

5. Monitoring mutatók

Output indikátorok:

- A határmenti együttműködésre biztosított, elnyert támogatás nagysága,
- A határmenti együttműködés keretében létrehozott programok, fejlesztések

száma,

- A határmenti régióban létrejövő és működő vállalkozói együttműködések száma,
- A határmenti régióba érkező EU források összege,
- A határmenti térségben létrehozott / megtartott munkahelyek száma,
- A határmenti térségben befektetett tőke nagysága,

Eredmény indikátorok:

- Az Interregionális programok számának változása,
- A határon átnyúló programokban résztvevő szervezetek számának növekedése,
- A határmenti térségben a befektetések változása,
- A határmenti együttműködés keretében létrehozott programok, fejlesztések száma, értéke,
- A határmenti térség (Eurórégió) és programjainak ismertsége,

Hatás indikátorok:

- A határmenti térségek GDP-jének alakulása,
- A határmenti kistérség és az anyaország GDP arányának alakulása,
- A határmenti térség áruforgalmának kialakulása (határmenti export),
- A határmenti térségen belüli idegenforgalom kialakulása,
- Az együttműködő határmenti térség nemzetközi idegenforgalmi mutatóinak növekedése,
- A munkaerő mobilitás változása a határmenti térségben,
- A határmenti térségben a jövedelmi viszonyok növekedése,

1.1.1 Közreműködő szervezetek

A határmenti kapcsolatok fejlesztése fejlesztési programrész megvalósítását a nemzetközi és helyi tapasztalatok alapján az összevont forrásfelhasználás és a

többszereplőség kell, hogy jellemezze az eredményesség érdekében.

A fejlesztési prioritás végrehajtásáért felelős szervezetek meghatározása

- Kormány (KüM, GKM, FVM, MEH, FMM), valamint az együttműködésben érintett országok kormányai és illetékes minisztériumai,
- Kistérségi Területfejlesztési Tanács és munkaszervezete,

A közreműködők körének megjelölése

- Regionális és Megyei Területfejlesztési Tanács és Ügynöksége,
- Határon Túli Magyarok Hivatala (HTMH),
- ITD Hungary (Magyar Befektetési és Kereskedelemfejlesztési Kht.),
- Kárpátok Eurorégióért Közalapítvány,
- Új Kézfogás Közalapítvány,
- Önkormányzati társulások (minden közreműködő országból),
- Kárpátok Határmenti Gazdaságfejlesztési Szövetség,
- Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány,
- Gazdasági kamarák regionális egységei minden közreműködő országból,
- A Kárpátok Eurorégió érintett kistérségeinek szakmai és érdekképviseleti szervei,
- Határmenti civil szervezetek (minden közreműködő országból),

A megvalósítók

- Hazai és külföldi társas vállalkozások, vállalkozási együttműködések,
- Érintett határmenti önkormányzatok,
- Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány,
- Regionális Fejlesztési Ügynökség Királyhelmece (Szlovákia),
- Nagykaposi Regionális Vállalkozásfejlesztési Szövetség (Szlovákia),
- Sátoraljaújhegyi Tourinform Iroda és a Zempléni Idegenforgalmi Szövetség,

- Oktatási intézmények,
- Határmenti helyi és regionális egyesületek, szövetségek,

A fejlesztéshez szükséges lehetséges források

Nemzetközi források

- Előcsatlakozási pénzügyi eszközök (Phare CBC, ISPA, Sapard),
- Strukturális Alapok (ERFA, ESZA),
- Kohéziós Alap,
- Közösségi Kezdeményezések (Interreg),
- Közösségi programok (Culture 2000, Youth 2000-2006),
- Közreműködő országok illetékes minisztériumai által közvetített EU-s források,
- Nemzetközi Visegrád Alap programjai (V4 Együttműködés),
- Kárpátok Eurorégióért Alapítvány támogatási alapja,
- Nemzetközi pénzintézetek,
- Nemzetközi alapítványok,

Állami források

- A résztvevő országok költségvetési (minisztériumi) pályázati forrásai,
- A határon túli magyarokat segítő programok, alapítványi pályázatok:
- Határon Túli Magyarok Hivatala (HTMH) támogatásai,
- Corvinus Rt. támogatási programjai,
- Új Kézfogás Közalapítvány pályázati programja,
- Illyés Közalapítvány pályázati rendszere,
- Apáczai János Közalapítvány,
- Észak-Magyarországi Regionális Fejlesztési Tanács (NORDA) decentralizált támogatási kerete,

- Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Területfejlesztési Tanács decentralizált támogatási kerete,
- Hitelkamat támogatási rendszerek,

Helyi források

- Önkormányzati saját erők és hitelek,
- Területfejlesztési Társulások saját erői és hitelek,
- Vállalkozói saját erők és hitelek,
- Non profit szervezetek saját erői és pályázati forrásai,
- Kockázati tőke és hitellehetőségek,
- Kamarai hitelek, támogatások,